

Prof. A. Aydın Kunt
1944'te İstanbul'da doğdu.
Galatasaray Lisesi'ni 1964-65,
Devlet Güzel Sanatlar
Akademisi Yüksek Mimarlık
Bölümü'nü 1970-71'de bitirdi.
Yıldız Teknik Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi'nde 1979'da
doçent, 1989'da profesör oldu.
1999 yılında emeklilik sonrası,
2001 yılından beri Yeditepe
Üniversitesi Mimarlık
Bölümü'nde, 2005'ten beri de
Bahçeşehir Üniversitesi
Mimarlık Fakültesinde,
mimarlık tasarım atölyelerinde
proje yöneticisi olarak
çalışmaktadır. Bahçeşehir
Üniversitesi'nde "Turizm ve
Deniz Mimarlığı Araştırma
Merkezi"nin kurucusu ve
yöneticisidir. Aynı isimdeki
yüksek lisans programının da
yürütücülüğünü yapmaktadır.

Büyük Usta Sedat Hakkı Eldem

A.Aydın Kunt
Bahçeşehir Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi

Akademi'deki ilk günlerimden biriydi. Lisemden benden bir yıl önce mezun olmuş arkadaşımın giriş holündeki resim ve heykel sergilerini geziyorduk. O bana, bu ilk günlerimde çevreyi tanıtmaya telaşındaydı... Birden dirseği ile böğrümün üstüne düştü: "İşte!" dedi, "İşte! Sedat Hakkı Eldem Bey geçiyor"... Onu bunca heyecanlandırmanın ne olduğunu anlayamamıştım. Çünkü henüz bu isimler bana pek bir şey ifade etmiyordu.

O da bendeki coşku yetersizliğini fark etmiş olmalı ki: "Oğlum, bu zat olağanüstü bir mimardır. Buradaki bütün hocaların da hocasıdır. ... Eski Yunan'da yaşasaydı, 'Mimarlık Tanrısı' filan olurdu herhalde"... Afallamıştım.

Hocanın, kızarıklıkların egemen olduğu bir yüzü, ince zarif bir endamı, şık bir giyimi vardı. Başını hafif yana eğmiş, küçük adımlarla yürüyor, saygıyla yana çekilip kendisine yol verip selamlayanlara da, tabasının çevrelediği bir imparator edasıyla tek tek karşılık veriyordu. ... Yaşlıydı bence... Ki o tarihte Sedat bey henüz 54 yaşındaydı. Şimdilerde 64

yaşımı sürerken benim için, öğrencilerim kim bilir ne düşünüyorlardır?...Hiç bilmek istemiyorum.

İzleyen günlerde Hoca'yla ilk karşılaşmamızda - ki bu ilk dersimizdi - bizden yaşamak istediğimiz, bizce ideal bir evin projesini çizmemizi istemişti. Şaşırmıştık... Çünkü teknik resim kurallarından, belki birkaç kişi hariç, hiç birimizin haberi yoktu...Meğer bu Hoca'nın "klasik ilk ders sorusu" imiş... Hatırladığım kadarıyla; biraz plan, biraz perspektif filan, her tarafı nedense, akvaryum gibi camdan oluşan bir garip ev çizmiştim. Sanırım "sıra dışı bir iş" yapmak ve belki de Hoca'yı etkilemek istemiştim.

Hoca, nedenini hala anlayamadığım biçimde, bazılarımızı "iyi", "orta", bazılarımızı da "kötü" diye, üç gruba ayırmıştı... Ve yine anlayamadığım biçimde, ben de nasılsa; "iyi"ler arasındaydım...

Bu sınav aslında "yapı dersi" kapsamında idi. Bu kürsünün yöneticisi de

Sedad Hakkı Bey'di. Bundan sonraki derslerin ilkine, Hoca'nın o çağda genç asistanları olan: Gündüz Gökçe ve Tan Oral hocalarımız gelmişti. Bu ikili tahtaya yan yana, ama boyları hayli farklı olduğu için de, iki değişik kottan, inanılmaz bir çizgi becerisiyle; kubbe, kemer vs. epürleri çizmiş, bizi kendilerine hayran bırakmışlardı.

Sonraki kimi derslerimize de, Hoca'nın yine o günlerdeki kıdemli yardımcısı ve mesleki yeteneğinin yanı sıra çok da kibar bir insan olan Hamdi Şensoy Hoca gelmişti... Sedad Hakkı Bey ise: Tuğla, taş duvar ve merdiven gibi konuları anlatmıştı bizlere.

Hoca'nın derslerine, Hoca'dan sonra kesinlikle girilemezdi. Hatta bir keresinde kendisine kapıdan geçmesi için, saygı gereği yol veren bir arkadaşımızı da, sınıfa girdikten sonra arkasından kapıyı kapayıp derse almamış, gizliden de olsa bizleri çok güldürmüştü...

Tahtaya çizdiği figürler çok ustacaydı. Ama bu ulu mimar, bu ünlü hocalar hocası, nedense pek iyi bir anlatım tekniğine sahip değildi sanki... Kopuk, kopuk konuşurdu. Anlattıklarını arka sıralardan duymak, duyulanları anlamak pek kolay değildi... Ama varsın olsun. Onun öğrencisi olabilmek, onunla aynı dersliği paylaşabilmek benzersiz bir ayrıcalıktı bence. Bu duyguyu o genç yaşımızda hepimiz yaşamış, bu onurun bilincine varmıştık sanırım ...

O, gerçek bir İstanbul beyefendisiydi... Sanki itiraz edilebilirmiş gibi, her sözünden sonra, söylediklerini teyit ettirmek istercesine: "Değil mi efendim?" yada: "Değil mi kuzum?" Derdi.

Onunla ikinci karşılaşmam 3. projede olmuştu. Bilmem şimdilerde nasıldır? Ama o çağda her hocanın asistanlarıyla birlikte yönettiği, değişik proje düzeyleri ve guruplarından oluşan "proje atölyeleri" olurdu. Bu atölyelerin seçimi de, öğrencilerin kura sonrası tercihleriyle belirlenirdi. Sedad Hakkı Bey'in "proje atölyesi" sanırım en son tercih ediliyordu... Gerekçesi ise; Hoca'nın "tashihler" deki sert tutumu ve notlarının kıtlığıydı... Bu nedenle kurada ilk sıralarda yer alan öğrenciler öncelikle; Hamdi Şensoy, Muhlis Türkmen ve Muammer Onat beylerin atölyelerini yeğlerler, son sıradakiler ise, çaresiz Sedad Hakkı Eldem atölyesinin yolunu tutarlardı.

Ben o yarıyıl çok iyi bir kura çekmiş olmama rağmen, arkadaşlarımdan da aklımdan kuşku duymalarına aldırmadan, Sedad Hoca'nın atölyesini seçmiştim. "Boğulursam derin denizde boğulacaktım!"... Hocayı ve proje yönetimini de, çok ama çok merak ediyordum. Nedense?

Hoca, "proje konusu" ve "projenin yer alacağı çevre"nin seçimini öğrenciye bırakırdı. Yine öyle yapmıştı. Ben de nereden estiyse; Fenerbahçe burnunda bir "diskotek-çayhane" gibi bir konuyu işlemek istediğimi belirttim. Kaşlarını kaldırdı ve biraz bana, biraz arkamdaki duvara bakarak: "Fenerbahçe'yi bilir misiniz kuzum?" dedi. Kadıköy'de yaşadığımı ve o çevreyi çok iyi bildiğimi belirttim. "Peki bu dans, diskotek işi neymiş? Onu da bilir misiniz?". Elbette o yıllar, başta kavak yellerinin estiği yıllardı... "Evet hocam, ben dans yarışmalarına girerim ve derecelerim de vardır" deyiverdim. Dudaklarının kenarında bir gülümseme

belirdi Hoca'nın... "Göreceğiz kuzum, göreceğiz" dedi... Durduk yerde bu söylediklerim de neyin nesiydi? Daha alçakgönüllü yanıtlar veremez miydim sanki?

Dışarı çıktığımda merakla bekleyen arkadaşlara olanları anlattım. Pek güldüler... Ve de: "Bu tür yanıtların Sedad Hoca'nın literatüründeki yeri: Durduk yerde kaşınmaktır" dediler. Böylesi netameli bir Hoca'ya, bunca iddialı yanıtlar verilir miydi hiç?... Ben de pişmandım ama ne yapayım ki olan olmuş, çenemi tutamamıştım işte!...

İzleyen günlerde gördüm ki, Hoca aslında, çizgiyi aşmamak koşuluyla, böyle kendinden emin öğrenciyi severmiş. Yoksa tashihte yaptığı önerileri temize çekip de getireni değil!...

Proje iyi kötü geliyordu. O beni sürekli çevre duyarlılığı ve projenin işleyişi konularında sıkıştırmayı seviyor ve kazara olumlu bir şeyler yaparsam da, pek üstünde durmadan yüreklendiriyordu...

İki kez tartışmıştık. İlki; projemdeki dans pistinin yeri konusundaydı. O, çok haklı olarak, dans pistinin merkezi bir konumda olmasını öneriyor, ben ise asimetrik bir düzenin daha iyi olacağını, merkezde diskjokeyin yer almasının doğru olacağını savunuyordum. Birden başını kaldırdı ve: "Hiç şimdiye kadar böyle bir yer, bir kullanım gördünüz mü kuzum?" dedi. "Evet hocam, ben İstanbul'un tüm diskoteklerini bilirim ve sık sık ta giderim" dedim. Durdu düşündü: "Peki kuzum, demek böyle de olurmuş" deyiverdi... Sanırım Hoca'ya sınavda bu kez, bilmediği yer gelmişti...

İkincisi ise: Hoca'nın önerisiyle, fırdolayı sedirden oluşan bir mekan tasarlamış ancak sedirimi olması gerekenden daha yüksek çizmiştim nedense. Elbette bu yanlış gözünden kaçmamıştı... Hemen bana, sedirde yatan bir hatun figürü çizmiş ve: "Buraya ancak tırmanılarak yatılır ve böylece modellerin poz verdiği bir yer olabilir. Yoksa sediriniz oturmaya hiç uygun değil!" demişti.

Patavatsızlığım sınır tanımıyordu o gün... Ben de aynı sedire bacakları hayli uzun bir hatun figürü çizmiş ve de sözüm ona oturtmuştum... O yıllarda kimi dergilerinde karikatürist olarak çalıştığım için de, çizdiğim hatun pek fena olmamıştı doğrusu. Ve de eklemiştim: "Hocam artık yeni nesilde ölçüler değişti, bacak boyları uzadı"...

Beklenen en ılımlı sonuç hemen atölyeden atılmam olabilecek iken, birden Hoca'yı bir gülme krizi tutmuştu. Daha önceleri Hoca'yı hiç gülerken görmüşlüğümüz de yoktu... Zaten, tutuk tutuk, hıçkırıkla öksürük arası bir tuhaf gülmeydi bu. Benim de sinirlerim bozulmuş, kendimi tutamayıp gülmeye başlamıştım. Bu seslere yan odadan, Hoca'ya bir hal oldu korkusuyla, Gündüz Hoca koşup gelmiş ve olanlara bir anlam veremedi dönüp gitmişti...

Hoca bana hep: Gördüğü her şeyden sıkılıyormuş izlenimi verirdi. Özellikle tashihlerinde, kötü yada eksik bir çizimle karşılaştığında, hiçbir şey söylemez ve dönüp odasının penceresinden görülen Boğaz manzarasını seyre koyulurdu... Bu anlayana: "Hemen çıkıp gidiniz, doğru dürüst bir şeyler çizmeden de gelmeyiniz!" in mesajıydı.

Bu ne kadar doğru ve eğitime katkı sağlayan bir davranıştır bilemem. Ancak günümüzde bizlerin, nerdeyse hiçbir şeyin ifade edilmediği, her şeyin eksik olduğu proje ödevlerine, bir “kahve falı” uzmanı gibi bakıp anlamlar çıkarma gayretlerimiz de, bir o kadar tartışmaya açıktır inancındayım...

Akademi’de Rölöve dersini de Sedat Hakkı bey yürütürdü. Bu dersin de o zamanlar iki ödevi vardı. Beni ilk ödev için atölyesinde tutmuş ve kim bilir kaçınıcı kez, Topkapı Sarayı’nı çizdirmişti... İkinci ödev için de bir arkadaşımınla birlikte bizi, “Çakırağa Konağı”nın tavan rölövesi için Birgi’ye yollamıştı. Hem de giderleri kendi öğrenci bütçemizden olmak koşuluyla... Ve de eklemişti: “Yolda Kuşadası’na ve Tire’ye de uğrayıp, tarihsel dokudan fotoğraflar çekiverin kuzum”... Uğrayıp fotoğraflarını çekmemizi istediği yapıları, çevredeki diğer yapılarla karıştırmamamız için de, hızlı bir şekilde çizimlerini yapıvermişti. Yapıları yerinde gördüğümüzde, gözlerimize inanamamıştık... Aynısını çizmişti Hoca...

Hocanın çizdiği her figür orantılı, hatta ölçekliydi. Bunu hep denetler ve de hep şaşırırdık...

Bence O, yalnız bir insandı... Çevresindekilerin ona hak ettiği, ancak abartılı biçimde gösterdikleri saygı, onu çevresinden giderek koparmış, daha da yalnızlığa ve ulaşılmazlığa mahkum etmişti sanki... Bir gün, başka bölümden bir kız öğrencinin küçük çocuğu ile karşılaştığında, yere çömelerek oyunlar oynaması, onu sevip okşamasını hayretle izlemiştik... Hiç çocuğu olmamıştı.

Sanırım arada sıkılıp çevresindekilerle şakalaşmak isterdi... Ama insanların, onca sert ve ciddi birinden böyle bir yaklaşım beklemedikleri, onun her sözünü hep çok ciddiye aldıkları için yaptığı nükteleri geç ve güç kavramaları, onun yeniden kabuğuna çekilmesine neden olurdu...

Ne kadar doğrudur bilinmez, bunun en tipik örneklerinden birinin Hamdi Şensoy Hoca’nın başına geldiği anlatılır... Hoca ile birlikte yürüttükleri büyük bir projenin son durumunu Hoca’ya sunmak ve eleştirilerini almak için odasına gittiğinde, Hoca uzun uzun çizilenleri tetkik etmiş ve: “Hamdi bunun bacası nerede?” demiş. Hamdi bey telaş içinde projedeki bacaların yerlerini göstermeye çalışırken de: “Yok canım! Binanın değil, şu geçen geminin kuzum” deyivermiş...

Yarıyıl sonu yaklaşırken rölöve ödevlerini kendisine son bir kez göstermek isteyen arkadaşlarımdan: “Hocam ödevimizi göstermek istiyoruz. Acaba vaktiniz var mı?” sorusuna. Hocanın: “Vaktim var ama sabrım yok!” yanıtı da unutulmazdır.

Hatırladığım kadarıyla onunla pervasızca konuşup şakalaşabilen tek kişi, Mehmet Ali Handan Hoca idi... Bunda elbette Mehmet Ali Bey’in mizaha düşkünlüğünün yanı sıra, yaşlarının yakın olması da önemli bir etkendi... Herkesin hocalarından; elverdiğince çok şey öğrenme, ustalarının yaptıklarına öykünme, izleyen yıllarda onlar gibi başarılı mimarlar olma telaşındaki nesillerden olduğumuz inancındayım... Şimdilerde öğrenciler hocalarını; “meslekle aralarındaki bir engel” olarak görüyorlar sanki...

Sedad Hakkı Eldem Bey de, o çağın mimarları arasında, salt meslek açısından değil; tutum, davranış hatta; jest ve mimikleri en çok taklit edilen kişidir sanırım...

İnanıyorum ki O; çok ama çok iyi bir mimardı... Ancak ürün verdiği çağda, bunca “içine kapalı bir ülke”de yaşıyor olması, uluslararası bir üne ulaşmasını engellemiştir. Belki sağlığında, ülke dışında tasarım yapma olanağı pek olmamıştı Hoca’nın. Ama eserleri ve bu bağlamda özgün mimarlık felsefesi, sonradan kimi batı ülkelerinin mimarlık fakültelerindeki “lisansüstü eğitimi”nde hak ettiği yeri almıştır.

Onun tasarımına büyük katkısı olduğu İstanbul Hilton Oteli, kullanışlılık ve estetik değerleri açısından yarım yüzyıl sonra hala, en başarılı oteller arasında sayılmaktadır... “Pakistan Sefaret”i, şimdilerde başarısız biçimde küçültülerek yeniden inşa edilmiş “Şark Kahvesi” ve özgün “Boğaz Yalıları”, onun unutulmazları arasındadır. Ama bence, hala hayranlıkla ve büyük bir saygıyla izlediğim “Zeyrek Sosyal Sigortalar Kurumu Büro Binası”, onun en önemli başyapıtıdır.

“Mimaride ışığın önemi”nden ilk o söz etmişti bana... Dilerim “Usta”nın mekanı da ışıklı olmuştur •

Prof. A. Aydın Kunt